

Geen SPROOKJE, toch EEN SPROOKJE

door S. Franke. Illustraties van Adri Alindo

ALIE had geen badjoe¹ en Antons fietsbanden deugden niet. Dat kwam, omdat de Japanners Indonesië arm hadden gemaakt en de Duitsers Nederland hadden leeggeplunderd.

Anton werkte op een spinnerij, ergens in Twente. De fabriek had zijn poorten wijd opengezet voor mannen en vrouwen, jongens en meisjes. Dag en nacht draaiden de machines.

Onophoudelijk spinnen ze de wollen draad, de katoenen draad, garens . . . . garens . . . . garens, voor wel honderdduizend badjoes.

En alle dagen fietste Anton van zijn dorp naar de fabriek. Het was een lange weg, maar dat zou zo erg niet geweest zijn als . . . . als hij maar goede banden gehad had.

Maar och heden, als je eens keek naar die fiets van Anton . . . . je hield je hart vast. Eens waren het behoorlijke banden geweest, met scherp afgetekende ribbels en schone figuren in het loopvlak.

Maar ach, dat was zo lang geleden, zo lang, dat Anton het zich bijna niet meer herinneren kon.

Nu zagen die banden er dan maar armzalig uit, met hun belegsels en lappen, afgesleten plekken en touwindsels.

Wanneer Anton ze 's morgens vóór dag en dauw met kunst en vliegwerk opgepompt had, leek het wat, maar het was slechts schijn.

Als Anton opstapte dacht hij, „had ik toch maar een paar goede banden, die je maar op hoeft te pompen en vooruit, daar ga je, naar de fabriek en later weer naar huis. En in je vrije tijd voor je plezier uit.”

Hij dacht niet slechts over die banden, hij droomde er van.

Wonderlijk was dat in zijn droom, zo maar te kunnen rijden, zonder trappen haast, zo licht liep de kar en nooit pech.

En geen standjes meer van de baas, omdat je te laat op je werk kwam. De nieuwe banden lieten je niet in de steek.

Maar ja, dromen is bedrog.

Daarom stapte hij 's morgens maar op zijn rammelkar, want het werk riep met luide stem:

„Je moet spinnen, spinnen, spinnen”

En hij spon, die Anton, niettegenstaande zijn gammele fiets.

En Alie liep zonder badjoe rond.

Tussen de rubberbomen.

¹ jasje

Die bomen waren zijn vrienden.

Ze stonden in lange, lange rijen onder de brandende Sumatraanse zon. Wanneer de wind door hun kruinen streek, wuifden ze statig en voornaam:

„Wij zijn de rubberbomen van Sumatra en die daar, in zijn korte witte broekje en zijn blote, bruine rug is Alie, die van Java gekomen is.”

Toen Ali nog een kleine jongen was woonde hij in zijn dessa, die te midden van de rijstvelden lag.

Die sawah's hadden wat van een reusachtige gebroken spiegel. Het was, of een reus de scherven met een machtige zwaai tegen de zachtglooiende helling gegooid had. Daar lagen ze dan te glanzen in de zon, die zichzelf spiegelde in het wateroppervlak. Later, als de plantjes uitgezet waren en hun sprietjes boven water uitstaken leek het geen spiegel meer. Dan leek het meer op een tapijt van het teerste groen met glinsteringen van zilveren sterren er in.

Alie had meegeholpen de rijst te planten. Later had hij „hu! hu” geroepen om de rijstepikkertjes te verjagen. Nog weer later had hij geholpen de rijst te snijden. En daarna had hij ze gegeten, met volle mond en met smaak.

Maar toen was de Chinees in de dessa gekomen. Dezelfde die badjoes verkocht en kains, mooie spangen en ringen, hoofddoeken en kleurige gordels.

Hij had met Pa Alie gepraat en gezegd:

„Hoor eens Pa, vind je niet, dat je rijstveld wat erg klein is om alle monden te voeden? Je hebt Alie en Adina, Soedarno en Djaid en nog een heel kleintje, waarvan ik de naam niet weet. Waar moet dat heen, als ze groot worden en hun magen ook?”

Pa Alie had enige malen gekucht en voorzichtig gezegd: „Het is een zegen veel kinderen te hebben, baba. Ze zullen me tot steun zijn in mijn ouderdom, wanneer ik mijn sawah niet meer zal kunnen bewerken.”

„Pa Alie heeft gelijk, maar de sawah wordt niet groter, als de kinderen groeien.” Daarop had Pa Alie zeer ernstig geknikt en de Chinees had gezegd, dat hij nog

eens terug zou komen om verder te praten. Misschien wist hij wel een middel om de groeiende magen te vullen.

Pa Alie praatte er over met zijn vrouw en ook met de buren. En ieder vond, dat de Chinees geen ongelijk had, want de sawah was te klein en de kinderen werden groot. En waar zou Pa Alie in de toekomst de rijst vandaan halen?

De Chinees kwam terug met kains en badjoes, spangen en ringen, hoofddoeken en guldens. Hij stalde zijn waren uit op het erf, voor de hut, onder de pisangboom en zei:

„Dat kan Pa Alie allemaal verdienen als hij met zijn gezin naar de Rubberbomen, die op Sumatra groeien, wil gaan, om daar te werken.

„Oea,” zei Pa Alie, het is zo ver, over de grote zee en hoe moet dat met de sawah? Wie zal de dijkes aanleggen om de watertoevoer te regelen en wie zal de bibit uitplanten, als ik er niet meer ben? Zal het niet zo gaan, dat de wilde varkens er een modderpoel van maken?”

Ma Alie liet haar oog gaan over de rijstvelden. Ze leken niet op een gebroken spiegel nu en ook niet op een groen tapijt met zilversprankels. Nee, maar ze leken op een golvende gele zee, die bij de heuvelhelling oprolde. En ze moest denken aan de rijpende rijst, die ze niet meer zou helpen binnenhalen als ze naar de rubberplantage ging.

Want het vreemde Sumatra was zo ver, heel over de grote zee.

Maar Alie, die onder de pisangboom zat, met zijn rug naar het gezelschap toe, want jongens hebben met de gesprekken van grote mensen niets te maken, hoorde het toch. En in zijn verbeelding zag hij hoe hij sloop om de grote reis te maken. En het was een grote reis, heel naar verre, vreemde landen. Hij dacht, dat hij de sawah lang genoeg gezien had en hij droomde van rubberbomen en van de fabriek, die verderop stond te dreunen. En hij hoopte zo, dat Pa Alie zou zeggen, „het is goed, baba, wij gaan naar Sumatra.”

En Pa Alie zei het werkelijk.

Alie mocht mee met het grote schip, met het spoor, de bus, o, het was een hele reis. En hij zag de hoge rubberbomen, die werkelijk in lange rijen stonden, honderdduizenden . . . Hij vond het prachtig, maar miste de rijstvelden toch meer, dan hij gedacht had. Hij hoefde geen rijst te planten en te snijden, nee, want daarvoor was hij niet gekomen. De mandoer nam hem mee, elke ochtend als het nog donker was, en droeg hem zijn dagwerk op.

Een rubberboom is een nuffige juffer. Ze wil op haar wenken bediend worden. Het is niet voldoende er maar wat van te maken.

„Als je wilt, dat we melk geven, moet je ons ook goed behandelen.”

In het begin mocht Alie lang niet aan de bomen komen. Wel moest hij onkruid wieden en greppels uitdiepen, aan de paden werken en boodschappen doen voor de mandoer.

Maar de mandoer, die veel van de bomen hield, merkte, dat zijn leerling meer was, dan een koelie, die alleen maar zijn werk doet en anders niet. Hij sloeg hem gade en dacht:

„Deze jongen zal ik alles van de bomen leren, wat ik zelf weet,” en hij vertelde hem, hoe de juffers behandeld wilden worden.

Zo was Alie groot geworden met de rubberbomen in de uitgestrekte plantage. Hij zette de lekbakjes uit, waar de melk in sijpelde, en droeg ze naar de fabriek, die er rubber van maakte. Hij keek aandachtig toe, hoe de man het snijmes de inkepingen in de bast van de stam sneed en hij hoopte, dat later zelf ook te mogen doen.

Het is een heel ding, het mes er in te zetten. Je moet precies weten waar je snijen moet en hoe diep. Doe je het verkeerd, dan blijft de melk niet vloeien.

Soms moest hij denken, „het zijn de tranen van de boom. De juffer huilt, als het mes er in gezet wordt. Het is een gevoelig dametje, wier tranen erg loszitten.” Van die tranen komt de rubber.

Dag in, dag uit verzamelde Alie ze.

Met lichte, verende tred ging hij van boom tot boom. En hij dacht er over, wat er toch wel van de melk, die hij aandroeg van de bomen naar de fabriek, worden zou.

Hij dacht ook aan het witte jasje, dat hij zo graag zou willen kopen. Het was niet zo erg, dat hij zonder badjoe tussen de bomen rondliep, die kenden hem eigenlijk niet anders, dan in zijn blote rug. Maar, als hij klaar was met zijn werk en gebaad had, waar was dan zijn kleurige gebatikte kain en zijn helderwit gestreken badjoe?

Ach, zijn kist was leeg, tot op de bodem.

Wel stond die kist als vanouds onder de balé balé¹, alsof hij te kennen wilde geven: „zo hoort het Alie, maar je weet, hoe het komt, dat er niets in zit. Jij werkt hard genoeg, dat is het niet, maar de Japanners . . . .

En ondertussen draaiden de fabrieken.

Die op Sumatra.

En die op Twente.

De een toverde melk uit de wenende bomen om tot rubber, waar allerhande dingen van gemaakt werden. Ook fietsbanden.

De ander spon aan zijn draden, waaruit weefsels werden. Ook voor badjoes.

„Had ik maar banden,” dacht Anton.

„Hoe kan ik mij onder de mensen vertonen zonder behoorlijke badjoe aan,” peinsde Alie.

Wat er gebeurde met die gesponnen draad en met de rubbermelk, zag je niet zo met één oogopslag.

Misschien was het wel een sprookje, maar dan een, dat werkelijk gebeurde.

Van de draden, die Anton spon, groeide een badjoe.

O, 't was een lange weg.

Uit de latex, die Alie verzamelde, werden fietsbanden.

En ook dat was een lange weg.

Het leek alles heel gewoon, ja, of het zo hoorde.

Het had niet veel weg van een sprookje, waar immers wonderen in gebeuren.

En toch gebeurde het wonder.

Dus toch een sprookje?

Wie zal het zeggen.

¹ slaapbank.

Maar er kwam een tijd, dat de winkels, die zo lang leeg geweest waren, banden tentoonstelden. En Anton kon naar hartelust uitzoeken.

En Alie kon een badjoe kopen.

Op een goede dag had de Chinees op de pasar na lange tijd weer badjoes. Duur, erg duur, maar mooi.

Alie was er zeer mee in zijn schik. Hij sloot het weg in zijn kist, onder de balé balé, telkens als hij naar zijn vriendinnen, de rubberbomen moest om de melk-schoteltjes te verwisselen.

Dat badjoe moest dus een groot deel van de dag in het donker liggen, in zijn eentje, in de lege kist. De werkdag begon vroeg en eindigde als het donker was. Maar als Alie zich fris gebaad had, klapte hij het deksel open en aaide zijn nieuw verworven schat.

Even trok hij dan het jasje aan, om te voelen, hoe het zat. Maar daarna sloot hij het weer zorgvuldig weg, want met nieuw goed, wat zo moeizaam verkregen werd, moest je zuinig zijn.

Ook was het dan al spoedig negen uur en dan is het tijd om te gaan slapen. En dat doe je niet met je beste jasje aan, dat bewaar je voor hoogtijdagen.

Maar het bleef dicht bij hem, in de kist, onder de slaapbank.

En in de droom kwam het soms nog dichterbij.

Dat alles was de werkelijkheid.

En toch een wonder.

Want Anton had de draad gesponnen, waarvan het badjoe van Alie geweven was. En Alie had de latex gewonnen, waarvan de banden gemaakt waren.

En ze wisten beiden, dat het een geschenk was, dat de een de ander aanbood.

En ze voelden allebei, dat alleen echte vrienden geschenken kunnen geven, die zo moeilijk verworven worden.

In zijn verbeelding zag Alie zijn onbekende vriend op de hobbelende fiets door weer en wind gaan om de draden te spinnen voor vele badjoes.

En Anton meende, dat hij Alie met de lekbakjes tussen de rubberbomen zag lopen.

Zo werden ze beiden gelukkig door het sprookje met het wonder er in, het sprookje, dat tegelijkertijd de werkelijkheid was.

